

KULTURMINNEKOMPASSET: REGIONAL PLAN FOR KULTURMINNEVERN I BUSKERUD

RINGERIKE NIKKELVERK

RINGERIKE KOMMUNE

Buskerud har mange gruver og bergverk av ulike slag, og bergverk har vært en viktig næringsvei i fylket. Gruvedriften ved Ringerike nikkelverk har en lang historie. Dette er det eneste nikkelverket i fylket og var et av verdens ledende nikkelverk på 1800-tallet. Kulturmiljøet omfatter et gruvelandskapet som består av gruver og berghalder, vei- og jernbanetraséer, samt fundamenter etter en taubane og bygninger fra ulike perioder.

BELIGGENHET

Ringerike nikkelverk ligger i skogsterreng rundt 2 kilometer nord for sentrum på Nakkerud, i nærheten av Åsterudtjern.

BESKRIVELSE

Kulturmiljøet omfatter et gruvelandskap som består av gruver og berghalder, vei- og jernbanetraséer, samt fundamenter etter en taubane. Det er også støpte murer, som har vært fundament for bygninger. Her ligger dessuten rester etter den siste smeltehytta med slagghauger omkring. Nord for gruvene er det en dam med en delvis støpt mur, samt noen mindre vannrenner. Det er også bevart noen bolighus for arbeidere og funksjonærer i Ertelien og ved Åsteudtjern.

Nikkelproduksjon fra 1848 til 1920

Det har vært kobbergruver på Åsterud helt siden andre halvdel av 1600-tallet. Denne gruvedriften foregikk i liten skala fram til hyttemester ved Modum Blaafarveværk, Theodor Scheerer, påviste nikkel i malmen ved Ertelien i 1837. Det la grunnlaget for nikkelproduksjonen i området som varte fra etableringen i 1848 og fram til nedleggelsen av verket i 1920. Det ble tatt ut over 300 000 tonn råmalm ved Ringerike nikkelverk i denne perioden.

Ringerike nikkelverk ble etablert av hyttemester ved Blaafarveværket Adolf Roscher, dr. H.A. Thaulow ved Modum Bad og tobakksfabrikant J.L. Tiedemann i 1848. Thaulow brukte pengene han tjente på nikkelverket til å bygge opp Modum bad i 1857.

Hovedgruvene lå ved Ertelien, øst for Åsterudtjern. Fra Ertelien gikk det fra 1874 en 3,8 km lang taubane som fraktet malmen til smeltehytta ved Væleren. Dette var Norges første taubane.

Nikkelverket var et av verdens ledende nikkelverk og hadde et toppår i 1878. I en periode ble nærmere 40 % av verdensproduksjonen av nikkel produsert her og Ringerike nikkelverk var Norges mest lønnsomme nikkelverk.

Produksjonen ble likevel stanset i en periode på 1880-tallet, men driften ble tatt opp igjen i 1889 og på begynnelsen av 1900-tallet. De gamle smeltehyttene ved Væleren og Kittelsby ble også erstattet av ny smeltehytte ved Åsterudtjernet.

A/S Kristiansand Nikkelraffineringsverk, som leide rettighetene fra 1912, og som overtok eierskapet i 1915, fikk bygd en taubane fra Ertelien til Nakkerud stasjon i 1912. Tidligere hadde nikkelen blitt fraktet over Tyrifjorden

i kasser og videre med hest gjennom Lier til Drammen. Dyrbak kraftstasjon, på Øst-Modum, sto ferdig i 1912 og ble bygd for å gi strøm til nikkilverket.

Viktig arbeidsplass i Ringerike

Nikkilverket var Ringerikes største arbeidsplass på midten av 1800-tallet. På det meste skal det ha arbeidet nærmere 300 mann i gruvene. Til sammen var det omlag 3750 personer i gruvene i perioden 1866-1920.

Det ble bygd boliger for arbeidere og funksjonærer i området. Det ble også bygd skole for barna til de ansatte og det var butikk i området.

Det er bevart noen bolighus på Engen, ved Åsterudtjern, blant annet administrasjonsbolig og stigerboliger. En stiger var en administrasjonsleder ved gruvene. To av husene er flyttet fra Væleren til Engen, men stigerboligen og stallen er trolig oppført før nikkilverksperioden.

VERNEVERDI

Kulturmiljøet Ringerike nikkilverk er et helhetlig og godt bevart gruvelandskap som forteller om den tidlig-industrielle bergverksdriften. Gruvemiljøet er godt bevart, med unntak av at skogen har grodd til. Det er bevart spor etter bergverksdriften slik som gruver og berghalder, vei- og jernbanetraséer, samt fundamenter etter en taubane og bygninger fra ulike perioder. Ringerike nikkilverk er det eneste nikkilverket i Buskerud, og kulturmiljøet har høy sjeldenhetsverdi og opplevelsesverdi.

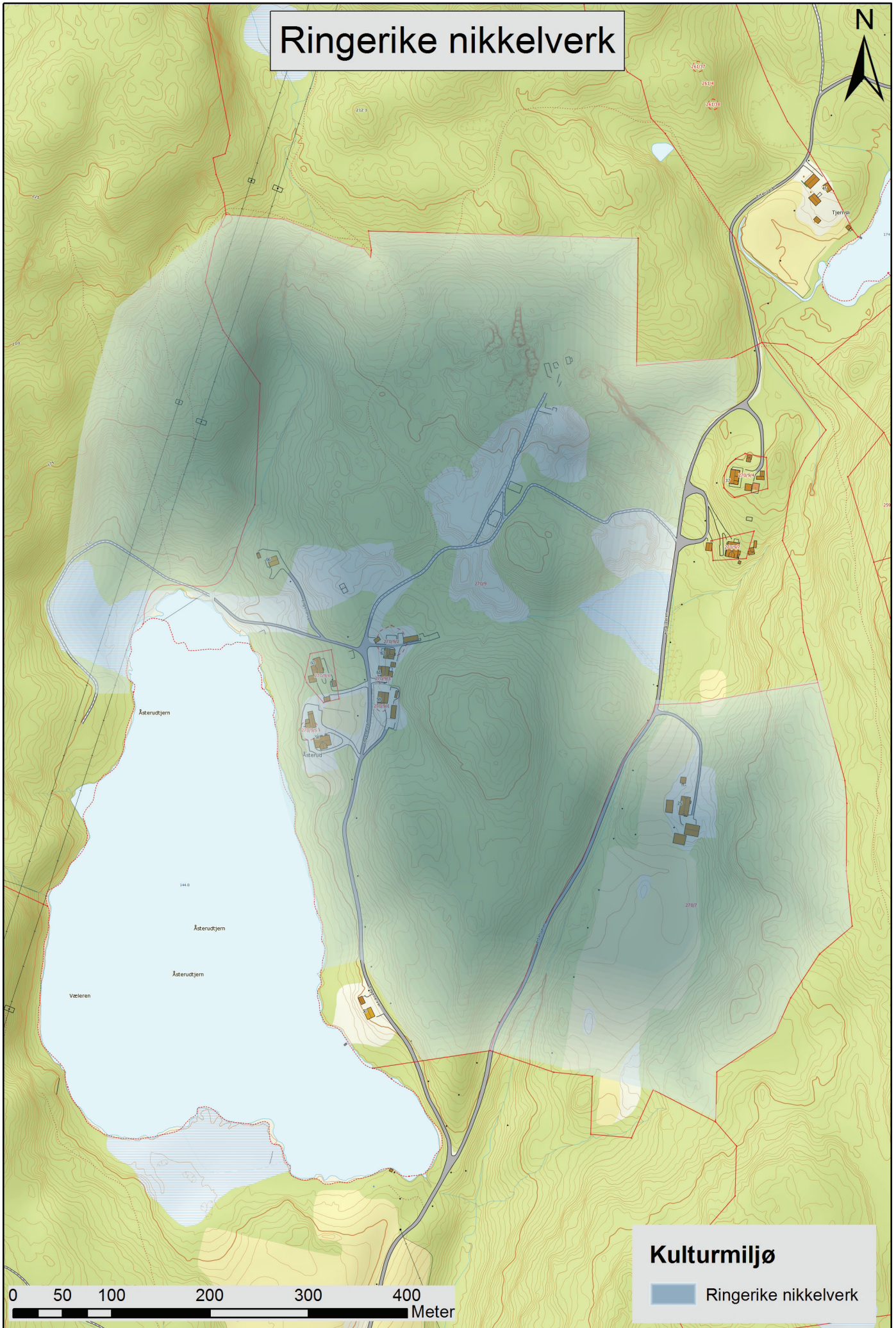
NYTTIGE KILDER

Nakkerud og Tyrstrand Historielag, Ringerike Nikkelverk (hefte)

Bjørn Ivar Berg (red.): Bergverk i Norge – kulturminner og historie (Fagbokforlaget, 2016)

Nils Johan Rønniksen: Nickel og kobold, historieboka.no

Ringerike nikkelverk

Kulturmiljø

 Ringerike nikkelverk

0 50 100 200 300 400
Meter